

**Program Wychowawczo-
Profilaktyczny
Zespołu Szkół
Ogólnokształcących
w Józefowie nad Wisłą
na rok szk.
2019 / 2020**

Podstawa prawna:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997r. (Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Konwencja o Prawach Dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 1991 r. nr 120, poz. 526).
- Ustawa z 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r. poz. 1189).
- Ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r. poz. 1943 ze zm.).
- Ustawa z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59).
- Ustawa z 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 487).
- Ustawa z 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 783).
- Ustawa z 9 listopada 1995r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 957).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (Dz.U. z 2015 r. poz. 1249).
- Priorytety Ministra Edukacji Narodowej na rok szkolny 2019/2020.
- Statut Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Józefowie nad Wisłą .

Wstęp

Szkolny program wychowawczo-profilaktyczny realizowany w ZSO w Józefowie nad Wisłą opiera się na hierarchii wartości przyjętej przez radę pedagogiczną, radę rodziców i samorząd uczniowski. Jego treści są spójne ze statutem szkoły i wewnątrzszkolnym systemem oceniania. Istotą działań wychowawczych i profilaktycznych szkoły jest współpraca całej społeczności szkolnej oparta na założeniu, że wychowanie jest zadaniem realizowanym w rodzinie i w szkole, która w swojej działalności musi uwzględniać zarówno wolę rodziców, jak i priorytety edukacyjne państwa. Rolą szkoły, oprócz jej funkcji dydaktycznej, jest dbałość o wszechstronny rozwój każdego z uczniów oraz wspomaganie wychowawczej funkcji rodziny. Wychowanie rozumiane jest jako wspieranie uczniów w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej. Proces wychowania jest wzmacniany i uzupełniany poprzez działania z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży.

Program wychowawczo-profilaktyczny szkoły tworzy spójną całość ze szkolnym zestawem programów nauczania i uwzględnia wymagania opisane w podstawie programowej.

Szkolny program wychowawczo-profilaktyczny określa sposób realizacji celów kształcenia oraz zadań wychowawczych zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, uwzględniając kierunki i formy oddziaływań wychowawczych, których uzupełnieniem są działania profilaktyczne skierowane do uczniów, rodziców i nauczycieli.

Podstawowym celem realizacji szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego jest wspieranie dzieci i młodzieży w rozwoju oraz zapobieganie zachowaniom problemowym, ryzykownym. Ważnym elementem realizacji programu wychowawczo-profilaktycznego jest kultywowanie tradycji i ceremoniału szkoły.

Podstawowe zasady realizacji szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego obejmują:

- powszechną znajomość założeń programu – przez uczniów, rodziców i wszystkich pracowników szkoły,
- zaangażowanie wszystkich podmiotów szkolnej społeczności i współpracę w realizacji zadań określonych w programie,
- respektowanie praw wszystkich członków szkolnej społeczności oraz kompetencji organów szkoły (dyrektor, rada rodziców, samorząd uczniowski),
- współdziałanie ze środowiskiem zewnętrznym szkoły (np. udział organizacji i instytucji wspierających działalność wychowawczą i profilaktyczną szkoły),
- współodpowiedzialność za efekty realizacji programu.

Program wychowawczo-profilaktyczny został opracowany na podstawie diagnozy potrzeb i problemów występujących w środowisku szkolnym, z uwzględnieniem:

- wyników ewaluacji wewnętrznej,
- wyników nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez dyrektora,
- ewaluacji programu wychowawczo - profilaktycznego realizowanego w roku szkolnym 2018/2019,
- innych dokumentów i spostrzeżeń ważnych dla szkoły (np. uwagi, spostrzeżenia, wnioski nauczycieli, uczniów, rodziców).

Badania diagnostyczne prowadzone były sukcesywnie w trakcie całego roku szkolnego. Przeprowadzono następujące badania:

I. W zakresie używania przez uczniów środków uzależniających:

1. Ankieta „Używki w moim życiu” dla uczniów kl. VIII SP i III Gimn.
2. Ankieta nt. używania narkotyków i dopalaczy dla uczniów kl. III Gimn.
3. Ankieta nt. dostępności środków uzależniających dla uczniów kl. VI - VII SP.
4. Ankieta dla rodziców uczniów kl. VIII SP i III Gimn.

II. W zakresie bezpieczeństwa:

5. Ankieta dla rodziców uczniów kl. IV – VII SP.
6. Ankieta dotycząca bezpieczeństwa w szkole dla uczniów kl. VI - VII SP.
7. Ankieta „Czy bezpiecznie czuję się na terenie szkoły” dla uczniów kl. VI – VIII SP i III Gimn.

III. W zakresie cyberprzemocy:

8. Ankieta dla uczniów kl. VI i VIII SP oraz III Gimn.
9. Ankieta dla rodziców uczniów kl. V i VIII SP.

IV. W zakresie diagnozowania czynników ryzyka i czynników chroniących, słabych i mocnych stron szkoły oraz realizacji Programu Wychowawczo – Profilaktycznego:

10. Ankieta „Moja szkoła” dla uczniów kl. IV - V SP.
11. Ankieta dotycząca uzdolnień i zainteresowań oraz potrzeb rozwoju dla uczniów kl. IV, VII i VIII SP.
12. Ankieta dla rodziców uczniów kl. III SP na temat uzdolnień dziecka.
13. Ankieta nt. współpracy ze szkołą dla rodziców uczniów kl. IV – VII SP.
14. Ankieta ewaluacyjna dla uczniów kl. VIII SP i III Gimn.
15. Ankieta ewaluacyjna dla rodziców SP i Gimnazjum.
16. Ankieta ewaluacyjna dla wychowawców klas.
17. Wywiad z uczestnikami warsztatów „Zabawy słowami” dla rodziców uczniów kl. I SP.
18. Wywiad z uczestnikami warsztatów umiejętności wychowawczych dla rodziców uczniów kl. I SP.

Na podstawie przeprowadzonych diagnoz sformułowano następujące wnioski i rekomendacje:

1. W działaniach w zakresie profilaktyki używania substancji uzależniających szczególnie zwrócić uwagę na błędne przekonania o środkach uzależniających, w tym na szkodliwość marihuany.
2. Chociaż w najstarszej obecnie grupie wiekowej uczniów (kl. VIII SP) nie stwierdzono przypadków używania narkotyków i dopalaczy, należy jednak nadal monitorować zjawisko na bieżąco.
3. Zintensyfikować działania profilaktyczne w ramach godzin wychowawczych, zapewnić młodzieży dostęp do rzetelnych informacji np. w postaci ulotek, adresów stron internetowych.
4. Wychowawcy powinni szczególnie troskliwie dbać o właściwą atmosferę w klasie i dobrą integrację zespołów klasowych oraz eliminować zachowania przemocowe i agresję słowną, która ma miejsce głównie wśród rówieśników (przezywanie, dokuczanie, wyśmiewanie).
5. Opieka wychowawcza ze strony nauczycieli powinna być nasiloną zwłaszcza w momencie rozpoczynania nowego etapu edukacyjnego, przede wszystkim w klasie IV SP.
6. Staranniej należy nadzorować (zwłaszcza podczas dyżurów na przerwach) miejsca potencjalnie niebezpieczne wskazane przez rodziców i uczniów.
7. Uczulić rodziców na potrzebę większej kontroli czasu spędzanego przez dziecko przy komputerze.
8. Zaakcentować potrzebę rozmów rodziców z dziećmi na temat cyberprzemocy.
9. Upowszechnić informacje o możliwościach pomocy ofiarom (także organizacje i serwisy internetowe) i konsekwencjach prawnych dla sprawców cyberprzemocy.
10. Prowadzić zajęcia (np. na godz. wychowawczych, informatyce, wdzwr) nt. szkodliwości cyberprzemocy i sposobów radzenia sobie z tym zjawiskiem.
11. Należy nadal dbać o dobrą integrację zespołów klasowych.
12. Zwrócić uwagę na uczniów mających problemy z nauką – zadbać o ich potrzeby i samopoczucie.
13. Zadbać o sposób prowadzenia i tematykę godzin wychowawczych w nawiązaniu do potrzeb uczniów, wykorzystać możliwości uczestniczenia uczniów w konstruowaniu programu wychowawczego klasy.
14. Zachęcać uczniów do uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych i aktywnego spędzania czasu wolnego, uwzględnić zainteresowania uczniów wymienione przez nich w ankiecie – zajęcia sportowe, koło informatyczne, koło plastyczne, koło fotograficzno – filmowe. W miarę możliwości zapewnić odwozy dla uczniów po zajęciach dodatkowych.
15. Wzmacniać pewność siebie uczniów (np. poprzez akcentowanie ich silnych stron, zachęcanie do udziału w konkursach nie tylko najwybitniejszych, ale również nieco słabszych uczniów).

16. Poprawić relacje między nauczycielami i uczniami, zadbać o przyjazną atmosferę na lekcjach.
17. Rozwijać umiejętność kontrolowania swojego zachowania i emocji oraz radzenia sobie ze stresem.
18. Zachęcić rodziców do udziału w warsztatach nt. porozumiewania się z dzieckiem (np. z oferty PPP lub PCPR).
19. Podczas konstruowania nowego Programu Wychowawczo – Profilaktycznego uwzględnić zadania wskazane przez ankietowanych rodziców, uczniów i nauczycieli.
20. W działaniach nauczycieli zwrócić uwagę na rzetelne diagnozowanie uczniów i odpowiednio wczesne rozpoznawanie ich problemów w zakresie danego przedmiotu nauczania oraz szczególnych potrzeb edukacyjnych.
21. Zadbać o właściwą organizację pomocy psychologiczno – pedagogicznej dla uczniów (wsparcie w nauce i rozwoju).
22. Zadbać o lepszą organizację czasu wolnego uczniów (wycieczki).
23. Nasilić działania w zakresie rozwijania zainteresowań czytelniczych uczniów.

Wnioski i rekomendacje wynikające z ewaluacji wewnętrznej:

Przedszkole:

1. Staranne planowanie przebiegu spotkań z rodzicami w celu optymalnego przekazu informacji.
2. Zorganizowanie szkoleń dla rodziców z zakresu kształtowania prawidłowych postaw u dzieci.
3. Organizowanie w placówce akademii z okazji świąt państwowych.

Szkoła podstawowa:

1. Na początku roku szk., podczas zebrań, należy przypominać rodzicom, że w szkole realizowane jest wychowanie patriotyczne.
2. Warto aktywizować rodziców do zaangażowania się w działania mające na celu wzmocnienie postaw i działań patriotycznych u uczniów.
3. Należy stale uświadamiać uczniom jak ważne jest poszanowanie symboli narodowych, pamięć o bohaterach i miejscach pamięci narodowej.
4. Wskazane jest, by nauczyciele stale podejmowali działania wychowawcze mające na celu wzmacnianie właściwych postaw patriotycznych.
5. Zaleca się wdrażać uczniów do samooceny i samokontroli zachowania podczas uroczystości patriotycznych oraz w miejscach pamięci narodowej.
6. Należy utrzymywać i rozszerzać kontakty z instytucjami zewnętrznymi w ramach realizowania treści patriotycznych:
 - Instytut Pamięci Narodowej,
 - Fundacja Forum Dialogu,
 - Orkiestra Dęta w Józefowie nad Wisłą,

- Młodzieżowa Rada Gminy,
- Klub Sportowy „Wisła”,
- Drużyna Harcerska z Puław, zastęp „Wiślane Perły”,
- Jednostka Wojskowa z Sandomierza,
- Koło Gospodyń „Wałowianki”.

Rekomendacje wynikające z nadzoru pedagogicznego:

1. Nadal monitorować jakość i efektywność udzielanej pomocy psychologiczno – pedagogicznej.
2. Motywować nauczycieli do podejmowania działań innowacyjnych, tworzenia programów i upowszechniania dobrych praktyk.
3. Przypominać kompetencje kluczowe.
4. Ożywić współpracę z Samorządem Uczniowskim.

I. Misja szkoły

„Dobra szkoła to przede wszystkim mądra szkoła. Niechaj w pracy wychowawczej wszyscy zaangażowani w nią ludzie, zarówno wierzący, jak i poszukujący i niewierzący poczują się związani najpiękniejszym zadaniem - zadaniem cierpliwego i pełnego spokojnej mądrości ukazywania dojrzewającym ludziom, jak być człowiekiem naprawdę...”

Karol Wojtyła

II. Sylwetka absolwenta

Dążeniem szkoły jest przygotowanie uczniów do efektywnego funkcjonowania w życiu społecznym oraz podejmowania samodzielnych decyzji w poczuciu odpowiedzialności za własny rozwój. Uczeń kończący szkołę posiada następujące cechy:

- kieruje się w codziennym życiu zasadami etyki i moralności,
- jest tolerancyjny,
- jest odpowiedzialny,
- szanuje siebie i innych,
- zna i stosuje zasady dobrych obyczajów i kultury bycia,
- zna historię i kulturę własnego narodu i regionu oraz tradycje szkoły,
- przestrzega zasad bezpieczeństwa i higieny życia,
- zna i rozumie zasady współżycia społecznego,
- korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji, racjonalnie wykorzystuje narzędzia i technologie informatyczne,
- jest ambitny,
- jest kreatywny,

- jest odważny,
- jest samodzielny,
- posiada wiedzę na temat współczesnych zagrożeń społecznych i cywilizacyjnych,
- podejmuje odpowiedzialne decyzje w trosce o bezpieczeństwo własne i innych,
- szanuje potrzeby innych i jest chętny do niesienia pomocy,
- jest odporny na niepowodzenia, wie jak radzić sobie ze stresem,
- integruje się z rówieśnikami i prawidłowo funkcjonuje w zespole.

III. Cele ogólne

1. Wszechstronny rozwój osobowości ucznia i jego aktywności poznawczej.
2. Kształtowanie właściwych postaw i norm zachowania oraz budowanie hierarchii wartości akceptowanych społecznie.
3. Rozwijanie ważnych umiejętności życiowych, przygotowanie do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie.
4. Promowanie zdrowego i bezpiecznego stylu życia.

IV. Zadania szczegółowe

Przedszkole i kl. I – III:

1. Wdrażanie do życia w grupie rówieśniczej i społeczności szkolnej poprzez utrwalanie nawyków kulturalnego zachowania i kształtowanie umiejętności współdziałania w zespole.
2. Budzenie i rozwijanie zainteresowań uczniów, pomoc w efektywnym zagospodarowaniu czasu wolnego, kształtowanie nawyków czytelniczych.
3. Wdrożenie do zasad bezpieczeństwa, higieny i zdrowego odżywiania.
4. Uczenie rozpoznawania uczuć i emocji oraz sposobów radzenia sobie w trudnych sytuacjach.
5. Zapobieganie zachowaniom agresywnym oraz propagowanie zachowań akceptowanych społecznie.
6. Uczenie właściwego korzystania z mediów.

Kl. IV – VIII:

1. Wyposażenie ucznia w umiejętności umożliwiające mu prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie:
 - przyjmowanie odpowiedzialności za własne postępowanie,
 - współdziałanie w zespole,
 - radzenie sobie w sytuacjach kryzysowych,
 - rozwiązywanie konfliktów bez użycia przemocy,
 - obrona własnych praw w sytuacjach społecznych, asertywne odmawianie,

- kreatywne rozwiązywanie problemów, ciekawość poznawcza,
 - funkcjonowanie na bazie obowiązujących norm społecznych.
2. Wprowadzenie w świat wartości uniwersalnych, z których najważniejsze to: tolerancja i szacunek dla innych ludzi, rodzina, prawość i uczciwość, kultura osobista, nauka i rozwój, zdrowie, odwaga cywilna, odpowiedzialność, lojalność, miłość, przyjaźń.
 3. Rozwijanie zainteresowań i uzdolnień, kształtowanie umiejętności świadomego planowania czasu wolnego.
 4. Psychoedukacja w zakresie samopoznania, budowanie adekwatnej samooceny i prawidłowych relacji z innymi ludźmi.
 5. Przeciwdziałanie zjawisku agresji i przemocy wśród uczniów oraz tzw. cyberprzemocy.
 6. Zapoznanie z zagrożeniami dla zdrowia i bezpieczeństwa oraz uczenie prawidłowych reakcji na te zagrożenia.

V. Struktura oddziaływań wychowawczych

1. Dyrektor szkoły:

- stwarza warunki dla realizacji procesu wychowawczego w szkole,
- sprawuje opiekę nad uczniami oraz stwarza warunki harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne, dba o prawidłowy poziom pracy wychowawczej i opiekuńczej szkoły,
- inspiruje nauczycieli do poprawy istniejących lub wdrożenia nowych rozwiązań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu innowacyjnych działań programowych, organizacyjnych lub metodycznych, których celem jest rozwijanie kompetencji uczniów,
- stwarza warunki do działania w szkole lub placówce: wolontariuszy, stowarzyszeń i innych organizacji, w szczególności organizacji harcerskich, których celem statutowym jest działalność wychowawcza lub rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły,
- współpracuje z zespołem wychowawców, pedagogiem, psychologiem szkolnym, oraz Samorządem Uczniowskim, wspomaga nauczycieli w realizacji zadań,
- czuwa nad realizowaniem przez uczniów obowiązku szkolnego,
- nadzoruje zgodność działania szkoły ze statutem, w tym dba o przestrzeganie zasad oceniania, praw uczniów, kompetencji organów szkoły,
- nadzoruje realizację Szkolnego Programu Wychowawczo-Profilaktycznego.

2. Rada pedagogiczna:

- uczestniczy w diagnozowaniu pracy wychowawczej szkoły i potrzeb w zakresie działań profilaktycznych,

- opracowuje projekt programu wychowawczo-profilaktycznego i uchwała go w porozumieniu z Radą Rodziców ,
- opracowuje i zatwierdza dokumenty i procedury postępowania nauczycieli w sytuacjach zagrożenia młodzieży demoralizacją i przestępczością,
- uczestniczy w realizacji Szkolnego Programu Wychowawczo-Profilaktycznego,
- uczestniczy w ewaluacji Szkolnego Programu Wychowawczo-Profilaktycznego.

3. Nauczyciele:

- współpracują z wychowawcami klas w zakresie realizacji zadań wychowawczych, uczestniczą w realizacji Szkolnego Programu Wychowawczo-Profilaktycznego,
- reagują na obecność w szkole osób obcych, które swoim zachowaniem stwarzają zagrożenie dla ucznia,
- reagują na przejawy agresji, niedostosowania społecznego i uzależnień uczniów,
- przestrzegają obowiązujących w szkole procedur postępowania w sytuacjach zagrożenia młodzieży demoralizacją i przestępczością,
- udzielają uczniom pomocy w przezwyciężaniu niepowodzeń szkolnych,
- kształcą i wychowują dzieci w duchu patriotyzmu i demokracji,
- rozmawiają z uczniami i rodzicami o zachowaniu i frekwencji oraz postępach w nauce na swoich zajęciach,
- wspierają zainteresowania i rozwój osobowy ucznia.

4. Wychowawcy klas:

- diagnozują sytuację wychowawczą w klasie,
- rozpoznają indywidualne potrzeby uczniów,
- na podstawie dokonanego rozpoznania oraz celów i zadań określonych w Szkolnym Programie Wychowawczo-Profilaktycznym opracowują plan pracy wychowawczej dla klasy na dany rok szkolny, uwzględniając specyfikę funkcjonowania zespołu klasowego i potrzeby uczniów,
- są koordynatorami udzielania pomocy psychologiczno – pedagogicznej w klasie,
- przygotowują sprawozdanie z realizacji planu pracy wychowawczej i wnioski do dalszej pracy,
- zapoznają uczniów swoich klas i ich rodziców z prawem wewnątrzszkolnym i obowiązującymi zwyczajami, tradycjami szkoły,
- są członkami zespołu wychowawców i wykonują zadania zlecone przez przewodniczącego zespołu,
- oceniają zachowanie uczniów swojej klasy, zgodnie z obowiązującymi w szkole procedurami,
- współpracują z innymi nauczycielami uczącymi w klasie, rodzicami uczniów, pedagogiem szkolnym oraz specjalistami pracującymi z uczniami o specjalnych potrzebach,

- wspierają uczniów potrzebujących pomocy, znajdujących się w trudnej sytuacji,
- rozpoznają oczekiwania swoich uczniów i ich rodziców,
- dbają o dobre relacje uczniów w klasie,
- podejmują działania profilaktyczne w celu przeciwdziałania niewłaściwym zachowaniom podopiecznych,
- współpracują z sądem, policją, innymi osobami i instytucjami działającymi na rzecz dzieci i młodzieży,
- podejmują działania w zakresie poszerzania kompetencji wychowawczych.

5. Zespół wychowawców:

- opracowuje projekty procedur postępowania w sytuacjach zagrożenia młodzieży demoralizacją i przestępczością, zasad współpracy z instytucjami i osobami działającymi na rzecz uczniów, propozycje modyfikacji zasad usprawiedliwiania nieobecności, karania, nagradzania, wystawiania ocen zachowania i innych,
- analizuje i rozwiązuje bieżące problemy wychowawcze,
- ustala potrzeby w zakresie doskonalenia umiejętności wychowawczych nauczycieli, w tym rozpoczynających pracę w roli wychowawcy,
- przygotowuje analizy i sprawozdania w zakresie działalności wychowawczej i profilaktycznej szkoły,

6. Pedagog szkolny:

- diagnozuje środowisko wychowawcze,
- zapewnia uczniom pomoc pedagogiczno-psychologiczną w odpowiednich formach,
- współpracuje z rodzicami uczniów potrzebujących szczególnej troski wychowawczej,
- zabiega o różne formy pomocy wychowawczej i materialnej dla uczniów,
- współpracuje z rodzicami w zakresie działań wychowawczych i profilaktycznych, udziela pomocy psychologiczno-pedagogicznej rodzicom uczniów,
- współpracuje z placówkami wspierającymi proces dydaktyczno-wychowawczy szkoły i poszerzającymi zakres działań o charakterze profilaktycznym w tym z poradnią psychologiczno-pedagogiczną i szkolnym psychologiem.

7. Rodzice:

- współtworzą Szkolny Program Wychowawczo-Profilaktyczny,
- uczestniczą w diagnozowaniu pracy wychowawczej szkoły,
- uczestniczą w wywiadówkach organizowanych przez szkołę,
- zasięgają informacji na temat swoich dzieci w szkole,
- współpracują z wychowawcą klasy i innymi nauczycielami uczącymi w klasie,
- dbają o właściwą formę spędzania czasu wolnego przez uczniów,

- Rada Rodziców uchwała w porozumieniu z Radą Pedagogiczną Program Wychowawczo-Profilaktyczny szkoły.

8. Samorząd uczniowski:

- jest inspiratorem i organizatorem życia kulturalnego uczniów szkoły, działalności oświatowej, sportowej oraz rozrywkowej zgodnie z własnymi potrzebami i możliwościami organizacyjnymi w porozumieniu z dyrektorem,
- uczestniczy w diagnozowaniu sytuacji wychowawczej szkoły,
- współpracuje z Zespołem Wychowawców i Radą Pedagogiczną,
- prowadzi akcje pomocy dla potrzebujących kolegów,
- reprezentuje postawy i potrzeby środowiska uczniowskiego,
- propaguje ideę samorządności oraz wychowania w demokracji,
- dba o dobre imię i honor szkoły oraz wzbogaca jej tradycję.

VI. Kalendarz uroczystości szkolnych w roku szkolnym 2019/2020:

Dokument stanowi załącznik do Planu Dydaktyczno – Wychowawczego na rok szk. 2019/2020 (zał. 1).

VII. Harmonogram wycieczek szkolnych w roku szkolnym 2019/2020:

Dokument stanowi załącznik do Planu Dydaktyczno – Wychowawczego na rok szk. 2019/2020 (zał. 2).

VIII. Szczegółowe cele do realizacji w roku szkolnym 2019/2020:

OBSZAR ROZWOJU INTELEKTUALNEGO:

1. Rzetelne diagnozowanie uczniów przez nauczycieli i odpowiednio wczesne rozpoznawanie ich problemów w zakresie danego przedmiotu nauczania oraz szczególnych potrzeb edukacyjnych.
2. Rozpoznanie i rozwijanie możliwości, uzdolnień i zainteresowań uczniów.
3. Inspirowanie zainteresowań czytelniczych.
4. Poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych (koło informatyczne, plastyczne, fotograficzno – filmowe); zapewnienie (w miarę możliwości) odwozów uczniów po zajęciach.
5. Edukacja nt. metod efektywnego uczenia się i właściwej organizacji pracy.
6. Właściwa organizacja pomocy psychologiczno – pedagogicznej dla uczniów z deficytami rozwojowymi i trudnościami dydaktyczno – wychowawczymi (dbałość o ich potrzeby i samopoczucie, wsparcie w nauce i rozwoju).

OBSZAR ROZWOJU SPOŁECZNEGO:

1. Właściwa organizacja czasu wolnego uczniów (np. wycieczki klasowe).

1. Dbłość o dobrą integrację zespołów klasowych i budowanie prawidłowych relacji pomiędzy rówieśnikami. Integracja uczniów niepełnosprawnych z rówieśnikami.
2. Uwzględnienie potrzeb uczniów podczas konstruowania programu wychowawczego klasy i tematyki godzin wychowawczych.
3. Eliminowanie zachowań przemocowych i agresji słownej. Wzmocnienie rozumienia i respektowania obowiązujących szkolnych i pozaszkolnych norm i zasad.
4. Poprawa relacji między nauczycielami i uczniami (dbłość o przyjazną atmosferę na lekcjach).
5. Wolontariat, rozwijanie postaw prospołecznych i działalności charytatywnej. Kształtowanie postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi.
6. Wskazanie negatywnych skutków agresji i przemocy (z naciskiem na przemoc słowną i cyberprzemoc), a także sposobów reagowania na te zjawiska; upowszechnienie informacji o możliwościach pomocy ofiarom przemocy i cyberprzemocy.
7. Kształtowanie dojrzałego i odpowiedzialnego postępowania dziecka w oparciu o system norm i wartości.

OBSZAR ROZWOJU FIZYCZNEGO:

1. Kształtowanie nawyków prozdrowotnych, promowanie zdrowego i bezpiecznego stylu życia.
2. Uwrażliwienie rodziców na potrzebę kontroli czasu spędzanego przez dzieci przy komputerze.
3. Zapewnienie bezpieczeństwa w szkole, na zajęciach pozalekcyjnych i imprezach szkolnych.
4. Staranne nadzorowanie miejsc potencjalnie niebezpiecznych (zwłaszcza podczas dyżurów na przerwach).
5. Edukacja w zakresie zdrowego i racjonalnego odżywiania.
6. Edukacja w zakresie szkodliwości nałogów, zwłaszcza palenia papierosów i używania e-papierosów oraz w starszych klasach – używania narkotyków.

OBSZAR ROZWOJU EMOCJONALNEGO:

1. Wzmacnianie pewności siebie uczniów, angażowanie ich w szerszym zakresie np. do udziału w konkursach i olimpiadach.
2. Nasilenie opieki wychowawczej nad uczniami w momencie rozpoczynania nowego etapu edukacyjnego, zwłaszcza w kl. IV.
3. Kształtowanie pozytywnego obrazu własnej osoby, umiejętności samooceny i rozpoznawania swoich predyspozycji.
4. Uczenie sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych i stresowych.

OBSZAR ROZWOJU DUCHOWEGO:

1. Budowanie poczucia tożsamości regionalnej i narodowej oraz więzi ze środowiskiem lokalnym.
2. Kulturowanie tradycji szkoły.

IX. Harmonogram działań:

Sfera	Zadanie	Forma realizacji	Osoby odpowiedzialne	Termin
Intelektualna	1. Rzetelne diagnozowanie uczniów przez nauczycieli i odpowiednio wczesne rozpoznawanie ich problemów w zakresie danego przedmiotu nauczania oraz szczególnych potrzeb edukacyjnych.	1. Przeprowadzenie w klasach diagnoz i ankiet wstępnych. 2. Obserwacje podczas bieżącej pracy na lekcji. 3. Omawianie na spotkaniach zespołów przedmiotowych i klasowych bieżących problemów uczniów, zgłaszanie uczniów do badań w PPP.	Nauczyciele Nauczyciele Wychowawcy, nauczyciele	Wrzesień/ październik Cały rok szk. Cały rok szk.
	2. Rozpoznanie i rozwijanie możliwości, uzdolnień i zainteresowań uczniów.	1. Rekrutacja uczniów do zajęć rozwijających uzdolnienia: muzycznych, plastycznych, tanecznych, szachowych itp. 2. Zorganizowanie warsztatów dla uczn. kl. VIII nt. rozpoznawania własnych możliwości, uzdolnień i zainteresowań.	Nauczyciele, Wychowawcy Pedagog, doradca zawodowy	Wrzesień/ październik Styczeń/luty
	3. Inspirowanie zainteresowań czytelniczych	1. Rozwijanie nawyków czytelniczych poprzez akcje wspólnego czytania w klasach (z udziałem rodziców). 2. Różnorodne formy pracy z czytelnikiem: - pomoc w doborze lektury, - organizowanie konkursów (także w ramach Miesiąca Bibliotek Szkolnych), - organizowanie wystaw. 3. Udział w ogólnopolskim projekcie „Czytam z klasą – lekturki spod chmurki”. 4. Udział w projekcie „Cała gmina czyta dzieciom”.	Wychowawcy, nauczyciele biblioteki, nauczyciele świetlicy Nauczyciele biblioteki L. Latos - Pyć Nauczyciele biblioteki	Cały rok szk. Cały rok szk. Cały rok szk. Październik
	4. Poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych.	1. Przygotowanie propozycji zajęć pozalekcyjnych, kół zainteresowań, warsztatów, konkursów,	Nauczyciele prowadzący zajęcia	Zgodnie z harmonogramem zajęć i harmonogramem wycieczek (zał.2)

		wyjazdów do muzeum, teatru, na wystawy. 2. Przygotowywanie programów artystycznych na uroczystości szkolne (także w oparciu o szkolny zespół wokalny, orkiestrę i koło teatralne), prezentowanie talentów na forum szkoły.	Nauczyciele odpowiedzialni za organizację imprezy	Zgodnie z kalendarzem szkolnych uroczystości (zał. 1)
	5. Edukacja nt. metod efektywnego uczenia się i właściwej organizacji pracy.	1. Pogadanki na lekcjach przedmiotowych. 2. Prelekcja dla uczniów rozpoczynających nowy etap edukac. (kl. IV). 3. Prelekcje w wybranych starszych klasach nt. metod skutecznego uczenia się.	Nauczyciele przedmiotów Pedagog we współpracy z PPP Pedagog we współpracy z PPP	Cały rok szk. Październik Październik/ listopad
	6. Właściwa organizacja pomocy psychologiczno – pedagogicznej dla uczniów z deficytami rozwojowymi i trudnościami dydaktyczno – wychowawczymi.	1. Rekrutacja uczniów do zajęć dydaktyczno – wyrównawczych. 2. Prowadzenie zajęć korekcyjno – kompensacyjnych dla uczniów klas I – III SP. 3. Prowadzenie zajęć dydaktyczno – wyrównawczych w kl. IV- VIII SP. 4. Zajęcia logopedyczne dla wychowanków przedszkola i uczniów klas I – III SP. 5. Dostosowanie wymagań edukacyjnych do możliwości uczniów doświadczających niepowodzeń dydaktycznych. 6. Zajęcia rewalidacyjne, rewalidacyjno – wychowawcze, nauczanie indywidualne oraz zindywidualizowana ścieżka kształcenia uczniów posiadających orzeczenia i opinie PPP. 7. Organizacja warsztatów dla rodziców uczniów kl. I SP „Zabawy słowami”.	Nauczyciele prowadzący zajęcia Nauczyciele, pedagog Nauczyciele Logopedzi Nauczyciele prowadzący zajęcia Nauczyciele Pedagog	Wrzesień Cały rok szk. Cały rok szk. Cały rok szk. Cały rok szk. Grudzień

Spoleczna	<p>1. Właściwa organizacja czasu wolnego uczniów.</p>	<p>1. Promowanie udziału uczniów w pracach szkolnych organizacji: harcerstwo, Samorząd Uczniowski, wolontariat, Młodzieżowa Rada Gminy. 2. Przygotowanie propozycji wycieczek, rajdów, biwaków, nocowanek, wyjazdów do kina, muzeum, teatru, na wystawy itp. 3. Przygotowanie propozycji zajęć sportowych i imprez sportowo – rekreacyjnych.</p>	<p>Wychowawcy, opiekunowie organizacji szkolnych</p> <p>Wychowawcy</p> <p>Nauczyciele wych. fiz., osoby odpowiedzialne za organizację imprez</p>	<p>Cały rok szk.</p> <p>Zgodnie z harmonogramem wycieczek (zał.2)</p> <p>Zgodnie z planem zajęć i harmonogramem imprez</p>
	<p>2. Dbałość o dobrą integrację zespołów klasowych i budowanie prawidłowych relacji pomiędzy rówieśnikami. Integracja uczniów niepełnosprawnych z rówieśnikami.</p>	<p>1. Organizacja imprez klasowych (biwaki, wycieczki, nocowanki, ogniska), udział w imprezach szkolnych i środowiskowych. 2. Stwarzanie sytuacji zmierzających do integracji klasy poprzez stosowanie pracy zespołowej, stymulowanie współpracy, zawieranie kontraktów klasowych, wspólne rozwiązywanie konfliktów w grupie.</p>	<p>Wychowawcy, nauczyciele odpowiedzialni</p> <p>Wychowawcy</p>	<p>Zgodnie z planem wych. klasy i harmonogramem szk. uroczystości i wycieczek (zał.1 i 2) Cały rok szk.</p>
	<p>3. Uwzględnienie potrzeb uczniów podczas konstruowania programu wychowawczego klasy i tematyki godzin wychowawczych.</p>	<p>1. Przeprowadzenie sondażu potrzeb uczniów w zakresie organizacji pracy klasy i tematyki godzin wychowawczych. 2. Konstruowanie programu wychowawczego klasy z uwzględnieniem zgłoszonych przez uczniów potrzeb, wprowadzanie modyfikacji stosownie do aktualnych problemów.</p>	<p>Wychowawcy</p> <p>Wychowawcy</p>	<p>Wrzesień</p> <p>Wrzesień, cały rok szk.</p>

	4. Eliminowanie zachowań przemocowych i agresji słownej. Wzmocnienie rozumienia i respektowania obowiązujących szkolnych i pozaszkolnych norm i zasad. Kształtowanie dojrzałego i odpowiedzialnego postępowania dziecka w oparciu o system norm i wartości.	1. Kształtowanie kultury osobistej poprzez naukę zwrotów grzecznościowych i właściwego zachowania się w szkole i poza nią. 2. Zwracanie uwagi na stosowny wygląd i ubiór ucznia w szkole oraz jego zachowanie 3. Prowadzenie lekcji wychowawczych na temat norm i zasad postępowania oraz wartości akceptowanych w społeczeństwie. 4. Organizacja spotkania z Policją nt. konsekwencji prawnych dla osób nieletnich związanych z naruszeniem prawa (dla uczn. kl. VII - VIII)	Wychowawcy przedszkola i klas I-III Wychowawcy Wychowawcy Pedagog	Cały rok szk. Cały rok szk. Zgodnie z planem wych. klasy Styczeń
	5. Poprawa relacji między nauczycielami i uczniami.	1. Dbanie o przyjazną atmosferę na lekcjach (stosowanie wzmocnień pozytywnych, eliminowanie stresu). 2. Integracja wychowawców z zespołem klasowym (np. poprzez wspólny udział w warsztatach integracyjnych i zajęciach rekreacyjnych – wycieczki, biwaki itp.)	Nauczyciele Wychowawcy	Cały rok szk. Cały rok szk.
	6. Wolontariat, rozwijanie postaw prospołecznych i działalności charytatywnej. Kształtowanie postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi.	1. Włączanie uczniów w działalność Samorządu Uczniowskiego i Młodzieżowej Rady Gminy. 2. Prowadzenie akcji charytatywnych, wolontariat szkolny. 3. Włączenie się w edukację humanitarną (gazetki, happeningi, wystawy itp.)	Opiekun SU i MRG Opiekunowie wolontariatu i PCK Opiekun SK PCK	Cały rok szk. Cały rok szk. Zgodnie z kalendarzem wydarzeń
	7. Wskazanie negatywnych skutków agresji i przemocy (z naciskiem na	1. Kształcenie umiejętności rozwiązywania problemów bez użycia siły na zajęciach w przedszkolu i kl. I-III oraz	Wychowawcy	Cały rok szk.

	przemoc słowną i cyberprzemoc), a także sposobów reagowania na te zjawiska.	<p>na lekcjach wychowawczych.</p> <p>2. Warsztaty „Jak świadomie odbierać media społecznościowe” w kl. VII-VIII SP.</p> <p>3. Przeprowadzenie zajęć na temat agresji, przemocy i cyberprzemocy.</p> <p>4. Organizacja prelekcji nt. skutków cyberprzemocy, możliwości pomocy dla jej ofiar i konsekwencji prawnych dla sprawców – dla uczniów starszych klas.</p> <p>5. Organizacja szkolenia dla nauczycieli nt. „Zagrożenia w sieci”.</p> <p>6. Organizacja prelekcji dla rodziców nt. „Zagrożenia w sieci”.</p> <p>7. Upowszechnienie informacji o możliwościach pomocy ofiarom przemocy i cyberprzemocy (w formie ulotek, na stronie internetowej szkoły, na tablicach informacyjnych).</p>	<p>Pedagog</p> <p>Wychowawcy, n-le informatyki i wdźwr Pedagog we współpracy z Policją</p> <p>Pedagog</p> <p>Pedagog</p> <p>Pedagog</p>	<p>Luty/marzec</p> <p>Zgodnie z planem wych. klasy Październik/ listopad</p> <p>Październik</p> <p>Listopad</p> <p>Listopad</p>
Fizyczna	1. Kształtowanie nawyków prozdrowotnych, promowanie zdrowego i bezpiecznego stylu życia.	<p>1. Udział uczniów w dodatkowych zajęciach sportowych, zawodach, rozgrywkach itp.</p> <p>2. Zapobieganie zaburzeniom układu ruchu, dbałość o prawidłową postawę.</p> <p>3. Kształtowanie nawyków higienicznych i prozdrowotnych oraz podkreślanie wagi aktywności fizycznej na zajęciach w przedszkolu i kl. I-III oraz na lekcjach wychowawczych.</p> <p>4. Organizacja imprez z zakresu turystyki pieszej i rowerowej (rajdy, wycieczki).</p> <p>5. Udział uczniów w programach „Trzymaj formę” i „Bieg po zdrowie”.</p>	<p>Nauczyciele w-f</p> <p>Wychowawcy I-III SP, nauczyciele w-f</p> <p>Wychowawcy</p> <p>Wychowawcy</p> <p>Nauczyciele przyrody i biologii</p>	<p>Cały rok szk.</p> <p>Cały rok szk.</p> <p>Zgodnie z planem wych. klasy</p> <p>Zgodnie z planem wych. klasy</p> <p>Cały rok szk.</p>

		6. Przeprowadzenie prelekcji na temat „Bezpieczna droga do szkoły” w przedszkolu i kl. I-III.	Wychowawcy we współpracy z Policją	Wrzesień
	2. Uwrażliwienie rodziców na potrzebę kontroli czasu spędzanego przez dzieci przy komputerze.	1. Przeprowadzenie pogadek na spotkaniach z rodzicami w klasach na temat kontrolowania dziecka podczas korzystania z komputera.	Wychowawcy	Listopad
	3. Zapewnienie bezpieczeństwa w szkole, na zajęciach pozalekcyjnych i imprezach szkolnych. Staranne nadzorowanie miejsc potencjalnie niebezpiecznych (zwłaszcza podczas dyżurów na przerwach).	1. Dyżury nauczycieli podczas przerw międzylekcyjnych i imprez szkolnych. 2. Nasilenie kontroli w miejscach wskazanych jako potencjalnie niebezpieczne (korytarze, toalety, miejsca w pobliżu szkoły). 3. Pogadanki przed imprezami rekreacyjnymi (wycieczki, biwaki, dyskoteki) nt. zasad bezpiecznego zachowania. 4. Monitoring wizyjny w miejscach wskazywanych jako szczególnie niebezpieczne.	Dyrekcja Nauczyciele, dyrekcja Wychowawcy, organizatorzy imprez Dyrekcja	Cały rok szk. zgodnie z harmonogramem dyżurów Cały rok szk. Cały rok szk. Cały rok szk.
	4. Edukacja w zakresie zdrowego i racjonalnego odżywiania	1. Wdrażanie do zasad racjonalnego odżywiania na zajęciach w przedszkolu i kl. I-III (wspólne robienie kanapek, surówek, sałatek) oraz na lekcjach wychowawczych. 2. Poszerzenie oferty sklepiku szk. o zdrowe przekąski oraz ograniczenie asortymentu słodczy i słodkich napojów. 3. Udział w akcjach: „Mleko w szkole”, „Owoce i warzywa w szkole”. 4. Popularyzowanie piramidy zdrowego	Wychowawcy Opiekun sklepiku szk. Dyrekcja Wychowawcy, nauczyciele	Zgodnie z planem wych. klasy Cały rok szk. Cały rok szk. Cały rok szk.

		żywienia.	przyrody i biol.	
	5. Edukacja w zakresie szkodliwości nałogów, zwłaszcza palenia papierosów i e-papierosów oraz używania narkotyków.	1. Przeprowadzenie lekcji wychowawczych nt. problemów związanych z używaniem różnych substancji psychoaktywnych. 2. Organizacja prelekcji nt. szkodliwości palenia dla uczniów kl. VI – VIII. 3. Organizacja prelekcji dla uczniów klas VII – VIII nt. używania substancji uzależniających. 4. Monitorowanie problemu dostępu do narkotyków i dopalaczy przez uczniów najstarszych klas (ankiety w trakcie r. szk.)	Wychowawcy kl. IV-VIII Pedagog we współpracy z Sanepidem Pedagog we współpracy z Policją Pedagog	Zgodnie z planem wych. klasy Maj Listopad Grudzień/styczeń
Emocjonalna	1. Kształtowanie pozytywnego obrazu własnej osoby, umiejętności samooceny i rozpoznawania swoich predyspozycji. Wzmacnianie pewności siebie uczniów.	1. Zajęcia poświęcone kształtowaniu samoakceptacji, budowaniu poczucia własnej wartości, nauka nabywania świadomości własnych słabych i mocnych stron – podczas lekcji wychowawczych i wszystkich zajęć przedmiotowych. 2. Przeprowadzenie diagnozy własnych predyspozycji, zainteresowań i uzdolnień w celu zaplanowania dalszej kariery szkolnej. 3. Pogadanka dla rodziców w przedszkolu nt. kształtowania prawidłowych postaw u dzieci. 4. Angażowanie uczniów w szerszym zakresie (także nieco słabszych) do udziału w konkursach i olimpiadach przedmiotowych.	Wychowawcy, nauczyciele Doradca zawodowy Pedagog we współpracy z psychologiem Nauczyciele	Zgodnie z planem wych. klasy Cały rok szk. Styczeń Cały rok szk.
	2. Zapoznanie z	1. Przeprowadzenie zajęć	Wychowawcy i	Cały rok szk.

	konstruktywnymi sposobami wyrażania własnych emocji i radzenia sobie ze stresem.	nt. komunikacji międzyludzkiej, stresu i jego skutków, tolerancji, emocji, rozładowywania napięć - na godzinach wychowawczych, WDŻWR, religii, na zajęciach świetlicowych. 2. Nasilenie opieki wychowawczej nad uczniami w momencie rozpoczynania nowego etapu edukacyjnego, zwłaszcza w kl. IV.	nauczyciele Wychowawcy	Cały rok szk.
Duchowa	1. Budowanie poczucia tożsamości regionalnej i narodowej oraz więzi ze środowiskiem lokalnym.	1. Opieka nad miejscami pamięci narodowej i wycieczki do tych miejsc. 2. Organizacja uroczystości szk. związanych z obchodami świąt narodowych. 3. Współorganizowanie i udział w imprezach środowiskowych.	Opiekunowie SU, wychowawcy, n-le historii Nauczyciele odpowiedzialni Nauczyciele odpowiedzialni	Cały rok szk. Zgodnie z kalendarzem uroczystości (zał.1) Zgodnie z kalendarzem uroczystości
	2. Tworzenie i kultywowanie tradycji szkoły.	1. Godne reprezentowanie szkoły (poczet sztandarowy) z okazji uroczystości szkolnych i środowiskowych. 2. Organizowanie uroczystego ślubowania pierwszoklasistów. 3. Kultywowanie tradycji szkolnych związanych z osobą Patrona (obchody Dnia Patrona, dbanie o wystrój miejsc poświęconych Patronowi w szkole).	Nauczyciele odpowiedzialni Wychowawcy klas I Opiekunowie SU	Zgodnie z kalendarzem uroczystości (zał.1) Październik Cały rok szk.

X. Zasady ewaluacji programu wychowawczo-profilaktycznego:

1. Cele ewaluacji:

- a) Dostosowanie programu do życia szkoły, występujących problemów i potrzeb osób zainteresowanych.

- b) Określenie skuteczności działań wynikających z realizacji programu.
- c) Określenie możliwości wykorzystania programu w doskonaleniu jakości pracy szkoły.

2. Problematyka badawcza:

- a) W jakim zakresie treści programowe odpowiadają potrzebom osób zainteresowanych, realiom życia szkoły i problemom występującym w szkole?
- b) Jakie treści programowe wymagają modyfikacji?
- c) W jakich warunkach jest realizowany program?
- d) Jakie są efekty programu w stosunku do potrzeb odbiorców i realiów szkoły?
- e) Jak program wpływa na jakość pracy wychowawczo – opiekuńczej szkoły?

3. Kryteria ewaluacji:

- a) Trafność wobec potrzeb uczniów i realiów szkoły.
- b) Otwartość treści programowych.
- c) Adekwatność uwarunkowań programu do jego treści i celów.
- d) Efektywność programu.
- e) Spójność z oddziaływaniami opiekuńczo – wychowawczymi.
- f) Powszechność oddziaływań wynikających z realizacji programu.

4. Metody zbierania danych:

- a) Obserwacja zachowania uczniów i nauczycieli na przerwach, w czasie zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych.
- b) Wywiady z uczniami, rodzicami i wychowawcami.
- c) Analiza dokumentów.
- d) Ankieta (metoda kwestionariuszowa).

5. Dobór próby badawczej - celowy i losowy.

Badaniem powinni być objęci uczniowie, nauczyciele, rodzice i ewentualnie personel pomocniczy. Badania ewaluacyjne powinny być prowadzone na bieżąco w każdym roku szkolnym przez zespół ds. ewaluacji programu wychowawczo-profilaktycznego powołany przez dyrektora. Z wynikami prac zespołu w formie sprawozdania ewaluacyjnego zostanie zapoznana rada pedagogiczna i rada rodziców.

Program Wychowawczo - Profilaktyczny został uchwalony przez Radę Rodziców w porozumieniu z Radą Pedagogiczną Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Józefowie nad Wisłą w dniu 10.10.2019 r.